

УДК 726:2-523.6(477.25):27-526.62«11»

Олександр Ганшин

КРИТИКА ОДНОГО З КРИТЕРІЇВ ПОШУКУ ЛІТОПИСНОЇ МІСЦЕВОСТІ КОПИРІВ КІНЕЦЬ¹

A CRITICISM OF ONE OF THE CRITERIA FOR LOCATING THE CHRONICLE SITE OF KOPYRIV KINETS

DOI: 10.58407/litopis.250617

© О. Ганшин, 2025. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5597-0969>

Метою статті є критика усталеної інтерпретації літописного фрагмента про засновника монастиря Святого Симеона, яка, за браком джерел, стала одним із головних критеріїв у пошуку храму обителі та визначенні меж місцевості Копирів кінець. **Методологічну основу** дослідження становлять загальнонаукові (аналізу, синтезу, узагальнення) та історичні (історико-критичний, історико-порівняльний, проблемно-хронологічний) **методи**. **Наукова новизна**: уперше критично переглянуто історію інтерпретації літописного фрагмента про засновника монастиря Св. Симеона, що дало змогу поставити під сумнів усталену версію тлумачення тексту. Наведено аргументи на користь прямого прочитання літописної згадки, що узгоджується з новітніми дослідженнями Кирилівської церкви. **Зроблено висновки** про доцільність прямого прочитання літописного фрагмента, що вказує на князя Олега Святославича як засновника обителі Св. Симеона та згадує про поховання князя Святослава Ярославича в цьому монастирі.

Ключові слова: літопис, монастир Святого Симеона, Копирів кінець, Кирилівська церква Києва, хрестильне ім'я, чернече ім'я, князь Святослав Ярославич, князь Олег Святославич, князь Всеволод Ольгович.

The purpose of the publication is a criticism of the established interpretation of a fragment of the chronicle about the founder of the monastery of St. Simeon. Due to the lack of additional sources, it became one of the key criteria for searching for the monastery church and the borders of the Kopyriv kinets location. **The methodological basis of the study** consists of general scientific methods (analysis, synthesis, generalization) and historical methods (historical-critical, historical-comparative, problem-chronological). **The scientific novelty of the research**: for the first time, the history of interpretation of the chronicle fragment about the founder of the monastery of St. Simeon has been critically reviewed, which enabled questioning of the established version of interpretation. The arguments point in favor of the direct reading of the chronicle mention, which is supported by the latest research on the Cyril Church. **It is concluded** that the direct reading of the chronicle fragment is more expedient because it indicates prince Oleg Sviatoslavych as the founder of the monastery of St. Simeon and mentions the burial of prince Sviatoslav Yaroslavych in this monastery.

Key words: chronicle, Monastery of St. Simeon, Kopyriv kinets, St. Cyril's church in Kyiv, baptismal name, monastic name, prince Sviatoslav Yaroslavych, prince Oleg Sviatoslavych, prince Vsevolod Olgovych.

Дослідження ктиторського питання Кирилівської церкви Києва² дало змогу дійти висновку, що храм був повністю зведений і розписаний за ініціативою князя Всеволода Оль-

¹ Стаття підготовлена за матеріалами доповіді на конференції «Археологічні студії – 2025», проведеної кафедрами археології Національного університету «Києво-Могилянська академія».

² Писемні джерела не містять прямих свідчень про фундатора храму, обмежуючись суперечливими непрямыми відомостями. Див.: Ипатьевская летопись. Полное собрание русских летописей. Москва: Языки славянской куль-

говича³. На підставі аналізу усипалень у його київській та канівській церквах вдалося розробити модель єдиного родового некрополя Святославичів⁴. Вона передбачала перенесення тіла князя Святослава Ярославича, як засновника династії, до північної частини поховального приміщення Кирилівської церкви⁵.

Результати моделювання дали змогу по-новому розглянути фрагмент літописної звістки про убиєнного князя Ігоря Ольговича: «...И везе на конець града в манастирь сѣмоу Семешноу . бѣ бо манастирь ѿца его . и дѣда еѣ Сѣослава . тамо положиша»⁶. Згідно з усталеною інтерпретацією, тіло князя відвозять до монастиря Св. Симеона, оскільки той належав його батькові й діду: «...Бѣ бо манастирь ѿца его . и дѣда еѣ Сѣослава», «тамо положиша» князя⁷. Ми ж пропонуємо інше прочитання: князя Ігоря Ольговича везуть до обителі, тому що «манастирь ѿца его» та «дѣда еѣ Сѣослава . тамо положиша», тобто там поховано засновника роду.

Зазначене вище стало підґрунтям для гіпотези про тотожність споруди Кирилівської церкви та храму літописного монастиря Св. Симеона. Припущення пройшло кілька докладних перевірок – і суперечностей із наявними історичними джерелами не виявилось⁸. Додатковим, хоч і непрямим підтвердженням гіпотези стало встановлення чернечого (пердсмертного) імені Кирила, яке мав князь Всеволод Ольгович⁹.

Отже, результати дослідження актуалізують потребу критичного перегляду одного з критеріїв локалізації літописного Копирівського кінця – зчитування в згаданому фрагменті вказівки на належність монастиря Св. Симеона¹⁰. Визначення ктитора обителі Св. Симеона безпосередньо впливає на пошук храму літописного монастиря, окреслення меж Копирівського кінця та встановлення представника роду чернігівських князів, небесним патроном якого був св. Симеон.

Через обмеженість джерел¹¹ отримання об'єктивних даних можливе лише за допомогою кількісного контент-аналізу літопису з урахуванням історії дослідження проблеми. Щодо першого аспекту варто зауважити повну відсутність аналогій до «бѣ бо манастирь ѿца его . и дѣда еѣ Сѣослава» серед усіх згадок церков і монастирів в Іпатіївському¹² та Лаврентіївському списках. У літописах їх зазвичай згадують у зв'язку з конкретною особою, при цьому використовують формулювання «ѡтень». Не відкидаючи можливої унікальності випадку, звернемося до історії дослідження питання.

Усталена інтерпретація «манастирь ѿца его . и дѣда еѣ Сѣослава» вперше з'являється в праці М. Максимовича. Дослідник зазначав, що «церковь сия с монастырем воздвигнута

туры, 2001. Т. 2. С. 612; Лаврентьевская летопись. Полное собрание русских летописей. Москва: Языки славянской культуры, 2001. Т. 1. С. 412.

³ Див.: Ганшин О. Сакральна організація князівської усипальні Кирилівської церкви Києва та датування її фрескових розписів. *Славянська збірка*. 2018. Вип. IV. С. 169–180; Його ж. Історіографічний парадокс двох ктиторовських композицій у Кирилівській церкві Києва. *Novogardia*. 2021. № 1 (9). С. 64–78; Його ж. Моделювання організації єдиного киево-канівського некрополя великого київського князя Всеволода Ольговича й гіпотеза щодо тотожності храму літописного монастиря Св. Симеона та споруди Кирилівської церкви Києва. *Сіверянський літопис*. 2022. № 3. С. 4–17.

⁴ У літописах чернігівську князівську гілку називають Ольговичами, однак дослідники використовують і назву *Святославичі*. П. Толочко зазначає: «Черниговская династия вошла в историю под названием Ольговичей, хотя ее основателем был сын Ярослава Мудрого Святослав, и справедливее было бы именовать ее Святославичами» (Толочко П. Дворцовые интриги на Руси. Санкт-Петербург: Алетейя, 2003. С. 126).

⁵ Ганшин О. Моделювання організації єдиного киево-канівського некрополя. С. 4–17.

⁶ Іпатьевская летопись. С. 354.

⁷ У Київському літописі за Лаврентіївською редакцією цей фрагмент звістки подано так: «...и везе и к сѣмоу Симешноу . и тамо и положиша» (Лаврентьевская летопись. Ст. 318).

⁸ Ганшин О. Перевірка гіпотези щодо тотожності храму літописного монастиря Святого Симеона та споруди Кирилівської церкви Києва на підставі аналізу давніх писемних джерел. Спостереження щодо пам'яток Кудрявця та меж Копирівського кінця. *Сіверянський літопис*. 2022. № 5–6. С. 7–22; Його ж. Перевірка гіпотези щодо тотожності храму літописного монастиря Святого Симеона та споруди Кирилівської церкви Києва на підставі аналізу відомостей із пом'яників й артефактів сфрагістики. *Сіверянський літопис*. 2023. № 2. С. 30–44.

⁹ Поменник Введенської церкви в Ближніх печерах Києво-Печерської лаври. Публікація рукописної пам'ятки др. пол. XVII ст. *Лаврський альманах*. 2007. Спецвип. 7. С. 16–17; Ганшин О. Перевірка гіпотези щодо тотожності храму літописного монастиря Святого Симеона та споруди Кирилівської церкви Києва на підставі аналізу відомостей із пом'яників й артефактів сфрагістики. С. 31–37.

¹⁰ Ще двома орієнтирами для пошуків є Подільські ворота та церква Св. Іоанна. Якщо точне місце розташування давнього проїзду досі не встановлено, то фундамент храму знайдено в районі Кудрявця – на розі вул. Вознесенський узвіз і пров. Киянівського; Лаврентьевская летопись. С. 417; Іпатьевская летопись. С. 286; Толочко П. Історична топографія стародавнього Києва. Київ: Наукова думка, 1970. С. 144; Його ж. Копирів кінець древнього Києва. *Український історичний журнал*. 1963. № 5. С. 117.

¹¹ Усталена інтерпретація фрагмента «бѣ бо манастирь ѿца его . и дѣда еѣ Сѣослава» залишається єдиним приводом для визначення фундатора обителі Св. Симеона й датування її храму (Каргер М. Древний Киев: очерки по истории материальной культуры древнерусского города. Москва–Ленинград, 1961. Т. 2. С. 465).

¹² Частотність згадок про церкви та монастирі в Повісті временних літ і Київському літописі за Іпатіївським списком наведено в монографії: Чугаєва І. Чернігівське літописання XI–XIII ст.: історіографічний міф чи історичне джерело? Чернігів: ПАТ «ПВК “Десна”», 2018. С. 310–315.

была любознательным князем Святославом Ярославичем»¹³. Своє припущення він пояснив у примітці: «заключаю сие из того, что в Киевской летописи монастырь св. Симеона называется монастырем отца и деда Игорева, и полагаю, что крестное имя Святослава было Симеон»¹⁴.

Згодом таке прочитання «бѣ бо монастырь ѿца его . и дѣда еѣ Сѣослава» повторює М. Закревський, який зазначав, що храм обителі Св. Симеона був збудований за ініціативою князя Святослава Ярославича під час його київського правління¹⁵. Подібного бачення дотримувався П. Лашкарєв¹⁶, який нібито знайшов руїни давньої церкви Св. Симеона на Кудрявці, хоча, як з'ясувалося, видав бажане за дійсне¹⁷. У зв'язку з відсутністю інших джерел більшість дослідників почали сприймати некритично багаторазове повторене припущення¹⁸, що перетворилося на орієнтир для пошуків¹⁹. Унаслідок цього припускають, що фундамент храму монастиря Св. Симеона (ще раз!) Копирівського кінця був «знайдений» у районі сучасного Кудрявця²⁰.

Утім, за довгий час усталена інтерпретація літописної згадки про фундатора обителі Св. Симеона – «монастирь ѿца его . и дѣда еѣ Сѣослава», яка пов'язує заснування монастиря та його храму з князем Святославом Ярославичем, так і не підтвердилася. Навпаки, вона отримала низку очевидних заперечень із джерел. Так, згідно з пом'яниками князь Святослав Ярославич мав хрестильне ім'я Микола²¹; цей же святитель зображений на його печатах²²; пошуки культу Св. Симеона у зв'язку з його особою дали вкрай гіпотетичні результати²³. Відзначаємо, що обитель Св. Симеона не згадана в джерелах поряд з іншими об'єктами Копирівського кінця, церквою Св. Іоанна, Подільськими воротами, храмом Св. Василія князя Рюрика Ростиславича чи Новим двором²⁴.

Таким чином, нічим не підтверджена інтерпретація літописної згадки (фактично гіпотеза М. Максимовича) лише дала підстави бездоказово припустити, що один із фундаментів церков поблизу руїн храму Св. Іоанна на Копирівському кінці міг належати споруді літописного монастиря Св. Симеона. Це гіпотетичне припущення, яке досі є загально визнаним, сформувало уявлення про межі літописної місцевості²⁵, проте, як виявив аналіз, є «колосом на глиняних ногах».

Спираючись на результати дослідження ктиторського питання Кирилівської церкви, моделювання єдиного Києво-Канівського некрополя князя Всеволода Ольговича та гіпотезу про тотожність Кирилівської церкви й храму літописного монастиря Св. Симеона, пропонуємо пряме прочитання літописного фрагмента про фундатора обителі Св. Симеона «монастирь ѿца его». У фразі «и дѣда еѣ Сѣослава . тамо положиша» ідеться про перепоховання князя Святослава Ярославича в усипальні храму Св. Симеона, який ототожнюємо зі спорудою Кирилівської церкви.

¹³ Максимович М. Обзорение Старого Киева. *Киевлянин*. Киев, 1840. С. 48.

¹⁴ Там само. С. 57–58.

¹⁵ Закревский Н. Летопись и описание города Киева. Москва, 1858. Ч. 1. С. 145; Його ж. Описание Киева. Москва, 1868. Т. 1. С. 392.

¹⁶ Лашкарєв. П. Развалины церкви Св. Симеона и Копырев конец древнего Киева. Киев, 1879. С. 15.

¹⁷ Там само. С. 13–14.

¹⁸ Див.: Каргер М. Древний Киев: очерки по истории материальной культуры древнерусского города. С. 465; Толочко П. Исторична топографія стародавнього Києва. С. 139; Асеев Ю. Архитектура древнего Киева. Киев: Будівельник, 1982. С. 102, 107–108; Гузенко С. Фамільні монастирі стародавнього Києва. *Maristerium: Історичні студії*. 2001. Вип. 7. С. 43–44; та ін.

¹⁹ Винятком можна вважати прочитання «бѣ бо монастырь ѿца его» мовознавиці І. Железняк, а також розуміння гіпотетичності інтерпретації Г. Литвіною та Ф. Успенським, див.: Железняк І. Київський топонімікон. Київ, 2014. С. 62; Литвіна А., Успенский Ф. Траектории традиции: главы из истории династии и церкви на Руси конца XI – начала XIII в. Москва: Языки славянской культуры, 2010. С. 9–10.

²⁰ Толочко П. Стародавній Київ. Київ: Наукова думка, 1966. С. 22, Його ж. Исторична топографія стародавнього Києва. С. 141.

²¹ Филарет (Гумилевский), архиепископ. Терем с епископией, усыпальница и синодик князей. *Черниговские епархиальные известия*. 1863. № 10. С. 309, прим. 22; Зотов Р. О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время. Санкт-Петербург, 1892. С. 24, 33; Поменник Введенської церкви в Ближніх печерах Києво-Печерської лаври... С. 17.

²² Янин В. Актовые печати древней Руси X–XV вв. Москва: Наука, 1970. Т. I. С. 167–168; Його ж. Две древнерусские вислые печати начала XI в. *ГЕННАДИОС: к 70-летию академика Г. Литавина*. Москва: Индрик, 1999. С. 292; Артюхин О. Формування типології князівської булли на прикладі печаток Ярослава Мудрого та його нащадків др. пол. XI ст. (за матеріалами сфрагістичної колекції Музею Шереметьєвих). *Сфрагістичний щорічник*. Київ, 2011. Вип. I. С. 369–371, 373.

²³ Успенский Ф. Траектории традиции: главы из истории династии и церкви на Руси конца XI – начала XIII в. С. 9–20.

²⁴ У літописах немає відомостей про розташування церкви Св. Василія князя Рюрика Ростиславича або Нового двору на Копирівському кінці. Припущення щодо їхньої локалізації ґрунтуються на атрибуції фундаменту давнього храму, вул. Вознесенський узвіз, 22. Див.: Раппопорт П. Археологические исследования памятников русского зодчества X–XIII ст. *Советская археология*. 1962. № 2. С. 65; Толочко П., Асеев Ю. Новый памятник архитектуры древнего Киева. *Древнерусское искусство. Художественная культура домонгольской Руси*. 1972. С. 81.

²⁵ Толочко П. Копирів кінцець давнього Києва. С. 116–117; Толочко П. Исторична топографія... С. 138–144.

Зазначимо, що ім'я Симеон не пов'язано з князем Олегом Святославичем, адже згідно з пом'яниками його хрестильне ім'я – Михайло²⁶, що підтверджується свідченнями сучасника²⁷ та даними сфрагістики²⁸. Дуже ймовірно, що це ім'я його сина – князя Всеволода Ольговича. На користь цього свідчить той факт, що ім'я Кирило, яке весь час помирково вважали хрестильним²⁹, насправді було чернечим (передсмертним) іменем. Показово й те, що фреска зі старцем Симеоном Богоприємцем фланкує головний вівтар київського храму³⁰ князя Всеволода, і це може вказувати на первісне його посвячення.

Таким чином, дослівне прочитання літописного фрагмента «монастирь ѿца его» дає підстави пов'язувати фундаторство обителі Св. Симеона з князем Олегом Святославичем на честь небесного патрона сина³¹. Інших джерел, які б свідчили про будівництво цього монастиря або закладення церкви, немає. Водночас у результаті дослідження Кирилівської церкви встановлено, що вона споруджена з ініціативи князя Всеволода Ольговича; у цитаті «и дѣда егѣ Сѣслава . тамо положиша» ідеться про здійснене тут перепоховання великого київського князя Святослава Ярославича³².

Якщо порівняти усталену схему щодо Копирівського кінця (спростоване припущення про прочитання → припущення про фундамент → припущення про межі) із запропонованою гіпотезою про тотожність Кирилівської церкви та храму літописного монастиря Св. Симеона (пряме прочитання → припущення → непрямий доказ), то очевидно є перевага останньої. Зважаючи на багаторічні пошуки Копирівського кінця, важко стверджувати про віднайдення одного з найголовніших критеріїв пошуку, але можна однозначно говорити про неможливість подальшого збереження status quo. Заперечення усталеного підходу, непряме підтвердження гіпотези про тотожність храму літописного монастиря Св. Симеона та споруди Кирилівської церкви, а також відсутність джерельних суперечностей – усе це є вагомим підґрунтям для подальших наукових пошуків.

References

Artiukhin, O. (2011). Formuvannya typolohii kniazivskoi bully na prykladi pechatok Yaroslava Mudroho ta yoho nashchadkiv druhoi polovyny Khl st. (za materialamy sfrahistychnoi kolektsii Muzeiu Shere-metievkykh) [Formation of the typology of the princely bulla on the example of the seals of Yaroslav the Wise and his descendants of the second half of the 11th c. (based on materials of the sphragistic collection of the Sheremetiev museum)]. *Sfrahistychnyi shchorichnyk – Sphragistic yearbook*, 1, P. 367–374.

Aseev, Yu. (1982). *Arkhytektura drevneho Kyeva* [Architecture of ancient Kyiv]. Kyiv, Ukraine.

Chuhaieva, I. (2018). Chernihivske litopysannia XI–XIII st.: istoriohrafichnyi mif chy istorychne dzhe-relo? [Chernihiv chronicles of the 11th–13th c.: a historiographical myth or a historical source?]. *Chernihiv, Ukraine*.

Hanshyn, O. (2018). Sakralna orhanizatsiia kniazivskoi usypalni Kyrylivskoi tserkvy Kyieva ta datuvannia yii freskovykh rozpysiv [Sacral organization of the burial vault of St. Cyril's church in Kyiv and the dating of its fresco paintings]. *Slavistychna zbirka – Slavic collection*, IV, P. 169–180. Kyiv, Ukraine.

Hanshyn, O. (2021). Istoriohrafichnyi paradoks dvokh kytorskykh kompozytsii u Kyrylivskii tserkvi Kyieva [The historiographical paradox of two founders' depictions of St. Cyril's church in Kyiv]. *Novogardia*, 1 (9), P. 64–79.

²⁶ Филарет (Гумилевский), архиепископ. Терем с епископией, усыпальница и синодик князей. С. 310, прим. 25; Зотов Р. О черниговских князьях... С. 24, 34; Поменник Введенської церкви в Близьких печерах Києво-Печерської лаври... С. 17.

²⁷ Книга хоженій. Записки русских путешественников XI–XV вв. Москва: Советская Россия, 1984. С. 78, 254.

²⁸ Див.: Олег Святославич, князь, 70-ті роки XI ст. *Музей Шереметьєвих*. URL: <https://sigillum.com.ua/collections/oleg-svyatoslavych-knyaz-70-ti-roky-hi-st/>.

²⁹ Варто також зауважити, що припущення М. Лихачова про належність печаток із зображенням св. Кирила князеві Всеволоду Ольговичу не підтверджена. Див.: Лихачев Н.П. Печати, определяемые как княжеские на основании подлинников, сохранившихся при актах. *Избранные труды*. Москва: Языки славянской культуры, 2014. Т. 1: Материалы для истории византийской и русской сфрагистики. С. 83–84; Ганшин О. Перевірка гіпотези щодо то-тожності храму літописного монастиря Святого Симеона та споруди Кирилівської церкви Києва на підставі аналізу відомостей із пом'яників й артефактів сфрагістики. С. 34–35, мал. 2.

³⁰ Дослідники Кирилівської церкви неодноразово висловлювали сумніви щодо посвячення головного вівтаря св. Кирилові, а відповідно й всього храму на момент його спорудження: Пуцко В. Приделы Кирилловской церкви в Киеве. *Зборник Народного Музея*. Београд, 1979. Књ IX–X. С. 245; Вздорнов Г. История открытия и изучения русской средневековой живописи. Москва: Искусство, 1986. С. 133, прим. 26; Килессо Т. Кирилівський монастир. Київ: Техніка, 1999. С. 76–77.

³¹ Ми звертали увагу на можливе завуальовані акту благочестивої ктиторської справи князя Всеволода Ольговича в прономахівському Київському літописі за Іпатіївським списком. На таку думку наштовхувала недостовірна літописна загдка про ктиторство княгині Всеволодої, яка нібито «сѣго Кирила уже бѣ сама создала». Проблема потребує подальшого дослідження. Див.: Ганшин О. Моделювання організації єдиного киево-канівського некрополя... С. 14–15.

³² Поховання князя Святослава Ярославича мали перенести з чернігівського Спасо-Преображенського собору, заснованого князем Мстиславом Володимировичем Хоробрим. Іпатіївський список під 1076 р. повідомляє: «...положень бысѣ оу Сѣсѣ», Лаврентіївський літопис, імовірно, уточнює: «положень Черниговѣ оу стаѣ Сѣсѣ». У загдці Іпатіївського списку під 1115 р., де йдеться про поховання його сина, князя Олега Святославича, сказано: «...погребень бысѣ оу сѣго Сѣсѣ оу гроба ѿца своего Сѣсѣслава» (Ипатьевская летопись. Ст. 190, 282; Лаврентьевская летопись. Ст. 199).

Hanshyn, O. (2022). Modeliuvannia orhanizatsii yedynoho kyievo-kanivskoho nekropolia velykoho kyivskoho kniazia Vsevoloda Olhovycha y hipoteza shchodo totozhnosti khramu litopysnoho monastyria Sviatoho Symeona ta sporudy Kyrylivskoi tserkvy Kyieva [Modeling of arrangement of the unified kyiv-kaniv necropolis of the grand prince of Kyiv Vsevolod Olhovych and the hypothesis regarding the identity of the church of the chronicular monastery of Saint Simeon and the structure of Kyiv St. Cyril's church]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 3, P. 4–17. Chernihiv, Ukraine.

Hanshyn, O. (2022). Perevirka hipotezy shchodo totozhnosti khramy litopysnoho monastyra Sviatoho Symeona ta sporudy Kyrylivskoi tserkvy Kyieva na pidstavi analizu davnikh pysemnykh dzherel. Sposterezhennia schodo pamiatok Kudriavtsia ta mezh Kopyrivoho kintsia [Verification of the hypothesis regarding the identity of the church of the chronicular monastery of St. Simeon and the Kyiv St. Cyril's church based on the data analysis from ancient written sources. Considerations regarding the monuments of Kudriavets and Kopyriv kinets borders]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 5–6, P. 7–22. Chernihiv, Ukraine.

Hanshyn, O. (2023). Perevirka hipotezy shchodo totozhnosti khramu litopysnoho monastyria Sviatoho Symeona ta sporudy Kyrylivskoi tserkvy Kyieva na pidstavi analizu vidomosti iz pomiannykiv i artefaktiv sfrahistky [Verification of the hypothesis on the identity of the church of the chronicle monastery of St. Simeon and the building of St. Cyril's church in Kyiv on the base of analysis of the information of pomianniks and sphragistics artefacts]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, P. 30–44. Chernihiv, Ukraine.

Huzenko, S. (2001). Familni monastyri starodavnoho Kyieva [Family monasteries of ancient Kyiv]. *Magisterium: Istorychni studii – Historical studies*, 7, P. 40–48. Kyiv, Ukraine.

Karher, M. (1961). Drevnij Kiev: ocherki po istorii materialnoj kul'tury drevnerusskoho horoda [Ancient Kiev: essays on the history of material culture in the Old Rus city]. Moscow–Leningrad, Russia.

Kileso, T. (1999). Kyrylivskiy monastyr [Cyril's monastery]. Kyiv, Ukraine.

Lashkarev, P. (1879). Razvaliny tserkvi Sv. Symeona v Kopirev konets drevneho Kieva [Ruins of St. Simeon's church and Kopirev kinets of ancient Kyiv]. Kyiv, Ukraine.

Likhachev, N. (2014). Izbrannye trudy. T. 1: Materyaly dlja istorii vizantiyskoj i russkoj sfrahistiki [Selected works. Vol. 1: Materials for the history of Byzantine and Rus sphragistics]. Moscow, Russia.

Lytvyna, A., Uspenskyi, F. (2010). Trayektorii traditsii: Glavy iz istorii dinastii i tserkvi na Rusi kontsa XI – nachala XIII v. [Trajectories of tradition: Chapters from the history of the dynasty and the church in Rus at the late 11th – the early 13th c.]. Moscow, Russia.

Maksymovych, M. (1840). Obozrenie Staroho Kieva [A survey of Old Kyiv]. *Kyevliany – Kyivian*, P. 5–58. Kyiv, Ukraine.

Putsko, V. (1979). Pridely Kirillovskoi tserkvi v Kieve. Zbornik Narodnoho Muzeja [Side chapels of the St. Cyril church in Kyiv. Collection of the National Museum]. Belgrade, Serbia.

Rappoport, P. (1962). Arkheologicheskie issledovaniya pamiatnikov russkoho zodchestva X–XIII st. [Archaeological research of monuments of Rus architecture of the 10th–13th c.]. *Sovetskaja arkhelohija – Soviet archaeology*, 2, P. 61–65.

Tolochko, P. (1963). Kopyriv kinets drevnoho Kyieva [The end of ancient Kyiv]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian historical journal*, 5, P. 116–117.

Tolochko, P. (1970). Istorychna topohrafiia starodavnoho Kyieva [Historical topography of ancient Kyiv]. Kyiv, Ukraine.

Tolochko, P. (2003). Dvortsovie intrigi na Rusi [Palace intrigues of Rus]. Saint Petersburg, Russia.

Tolochko, P., Aseev, Yu. (1972). Novyj pamjatnik arkhitektury drevneho Kieva. Drevnerusskoe iskusstvo. Khudozhestvennaja kultura domonholskoj Rusi [A new monument of ancient Kyiv architecture. Old Rus art. Artistic culture of pre-Mongol Rus].

Vzdornov, H. (1986). Istoriya otkrytiia i izuchenija russkoj srednevekovoi zhivopisi [History of the discovery and study of Rus medieval painting]. Moscow, Russia.

Yanin, V. (1970). Aktovy pechati drevnej Rusi X–XV vv. [Official seals of ancient Rus, 10th–15th c.]. Moscow, Russia.

Yanin, V. (1999). Dve drevnerusskie vislie pechati nachala XI v. [Two Old Rus pendent seals of early XI c.]. Moscow, Russia.

Zakrevskiy, N. (1858). Letopis i opisanie horoda Kieva [Chronicle and description of the city of Kyiv]. Moscow, Russia.

Zakrevskiy, N. (1868). Opisanie Kieva [Description of Kyiv]. Moscow, Russia.

Zhelezniak, I (2014). Kyivskiy toponimikon [Kyiv Toponymicon]. Kyiv, Ukraine.

Zotov, R. (1892). O chernihovskikh knjazakh po Liubetskomy sinodiku i o Chernihovskom knjazhestve v tatarskoe vremja [On the Chernigov princes according to the Lyubetsk synodic and on the Chernigov principality during the Tatar period]. Saint Petersburg, Russia.

Ганшин Олександр Вікторович – молодший науковий співробітник науково-фондового відділу Національного заповідника «Софія Київська» (вул. Володимирська, 24, Київ, 01034, Україна).

Ganshin Olexander – junior researcher of the scientific fund department of National conservation area «St. Sophia of Kyiv» (24 Volodymyrska str., Kyiv, 01034, Ukraine).

E-mail: ov.ganshin@gmail.com

Дата подання: 20 серпня 2025 р.

Дата затвердження до друку: 28 листопада 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Ганшин, О. Критика одного з критеріїв пошуку літописної місцевості Копирів кінець. *Сіверянський літопис*. 2025. № 6. С. 156–161. DOI: 10.58407/litopis.250617.

Цитування за стандартом APA

Ganshin, O. (2025). Krytyka jednoho z kryteriiv poshuku litopysnoi mistsevesti Kopyriv kinets [A criticism of one of the criteria for locating the chronicle site of Kopyriv kinets]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 6, P. 156–161. DOI: 10.58407/litopis.250617.

